

En timme Natt - en kammarmusikalisk föreställning i mörker

Bakgrund/Metod.

I den till projektet fick jag från restaurang Nocti vagus i Berlin. En restaurang där gästerna äter i totalt mörker. Detta för att skapa en annorlunda och mer intensiv matupplevelse. Jag ville undersöka hur mörkret kan användas i en kammarmusikkonsert.

- Hur är det att spela en kammarmusikkonsert i kompakt mörker?
- Vilka problem stöter man på speltekniskt och kammarmusikaliskt?
- Vilka estetiska kvaliteter står man att hantera och vad kan man göra med dem? Kan man använda mörkret som en medspelare på scenen och i konstverket?

Till projektet knöt jag gitarristen Jacob Kellerman skådespelaren/regissören Etienne Glaser, ljussättaren Anders Larsson, skulptören Alannah Robins och tonsättaren Rikard Borggård.

Resultatet blev föreställningen En timme Natt som spelades våren 2018 på Teater Giljotin i Stockholm och med ny premiär och sverigetourne 2020. Vid premiären 2018 röntes den stor uppmärksamhet och lysande recensioner i bl.a. DN och SvD.

Utförande.

Föreställningen kom att formas runt 3 större verk vilka alla specialarrangerades för viola och gitarr. Arvo Pärt - Fratres, Benjamin Britten - Lachrymae samt Manuel de Falla - Nätter i spanska trädgårdar (varav vi arrangerade den första satsen *Generalife*).

I föreställningen är den spelade musiken sammanlänkad med inspelat material. Den inspelade delen består av recitation, musik och soundscapes. Texterna skrev jag själv och de lästes in av Etienne Glaser. Ambience och soundscapes gjordes av Rikard Borggård. För att ytterligare binda ihop föreställningen skrev jag 4 musikaliska omkväden "Four DLights" som tillsammans med text och elektroakustisk musik bildar den väv i vilken de 3 längre musikstyckena fäster.

Ljuset är närvarande i början i slutet samt vid två ytterligare tillfällen. Den installation som Alannah Robins skapade kom att bli ett ljuskonstverk skapat av vepor av konstklippt tjockt papper som belyses i olika vinklar. I början av föreställningen är ljuset satt på ett sådant sätt att konstverket inte syns. Då ljuset går upp första gången efter det inledande 20 min långa mörkret belyses konstverket och publiken ser det för första gången. Detta upprepas sedan en gång till efter ytterligare 15min samt i slutet.

Temat för föreställningens texter är mörkret och natten som förlösare av fantasi och kreativitet, en fristad för våra tankar. Det är en ljus berättelse om människans längtan till frihet och möjlighet att frigöra sig själv.

Reflektioner/Diskussion.

Att spela i mörker kräver en annan typ av koncentration. En absolut alltid närvarande koncentration. En elastisk böjlig koncentration, som inte får brytas för ett ögonblick. Detta är något som till viss del alltid gäller då man spelar konsert men i mörkret är de yttre distraktionerna färre och man kan uppleva sin egen

koncentrations närvaro starkare. Att, i mörkret, förlora förfästet, memorera fel e dyl är betydligt mer skrämmande än annars.

Rent speltekniskt så var jag tvungen att utveckla ny teknik. Detta gäller främst sättet att hitta rätt sträng. Det element av split vision som alltid är närvarande i en ljus lokal gör att man alltid har det visuella med då man beräknar avstånd till sträng samt stråkens placering på sträng. Detta gäller i också och kanske i synnerhet vid pizzicatospel. Jag var tvungen att lära om denna grundteknik för att hitta till strängarna även i kolmärker vilket var en stor utmaning som kom att bli mycket tidskrävande.

Kammarmusikaliskt är det naturligtvis svårare att spela i mörker men man vänjer sig förvånansvärt snabbt vid att lyssna till varandras andning, höra de små biljuden då stråken läggs på sträng, naglar läggs mot sträng, fingrar hasar mot sträng, allt för att få en uppfattning om medmusikerns timing.

Skulptören Alannah Robins beskriver en resa där hon först fick i uppdrag att göra några små miniatyrskulpturer (vilket var min orginalide). Detta tyckte hon verkade lite tråkigt och när hon hört musiken av Arvo Pärt bestämde hon sig för något vertikalt i klippt papper. Hon tänkte sig att skapa ljuseffekter på scenens fond. Då hon träffade ljussättaren Anders Larsson och denna föreslog belysning från scenens fond istället tog allt en ny vändning. Ljusskulpturerna flödar över scengolvet mitt bland musikerna och tycks nästan delta i en rörelse tillsammans med musiken.

Rikard Borggård vittnar om sitt arbete med bakgrundsljud och soundscapes som att det blev hans uppgift att forma mellanrummen i recitationen. Att i en kolmörk värld där tingen endast representeras av dess ljud hitta det ljud som beskriver berättarjagets inre, jagets andning och blodomlopp rent fysiskt, tankarnas, hjärnvågornas ljud. På samma gång ett nästan rumsligt arbete för att beskriva tystnaden.

I mörkret hamnar man ibland i ett gränslandet dualism och icke dualism. Man kan känna sig ensam, som att man spelar för sig själv samtidigt som man ju faktiskt vet att publiken är där. Detta kunde jag uppleva både som lugnande men också vid vissa föreställningar som en stressande, nästan tryckande känsla. Man kunde också känna sig som omsluten av en varm mörk gemenskap av medmusiker och publik. Rent konstnärligt kan man uppleva att gränser suddas ut i mörkret. Gränser mellan artist och publik, människa till människa. Det blir mer av en direktlänk mellan musik och publik. Musiken kan strömma runt i mörkret och nå vår allra mest avlägsna vrå. Detta drabbar både publik och musiker. Det blir som ett kontinuum i det mörka rummet, en samhörighet med publiken, text och musik och mörker blir en andlig smältdegel. Vissa lyssnare vittnar om att musiken blir en nära nog fysisk upplevelse i mörkret. Man går upp i kollektivet det blir en enhet. Mörkret medierar en gränslöshet som kan liknas vid en transcenderande känsla.

Sammanfattning/Slutsatser.

Projektet var på det hela taget en stor framgång. Mörkret visade sig i denna föreställning vara en stark medspelare som förmedlar mycket av föreställningens unika konstnärliga kvaliteter. Samarbetet med övriga konstnärer var berikande och utmaningen att spela i mörkret blev en möjlighet att utveckla nya tekniska såväl som kammarmusikaliska färdigheter.